

ספר יונה, פרקים ג-ד: השליחות השנייה

מבוא

ספר יונה אחד מספרי תרי עשר הנביאים, המתמודד עם שליחותו של הנביא ועם השאלה האם נביא יכול להתנגד לשליחות. בספר מתוארת תשובתם של יושבי נינוה, עיר הבירה האשורית, ואנו קוראים בו בתפילת מנחה של יום הכיפורים.

שאלות מכוונות למידה

פרק ג

- האם החזרה לנקודת הפתיחה מלמדת שהפעם משלים יונה עם השליחות ומזדהה איתה?
- מהו אופייה של החזרה בתשובה של אנשי נינוה?
- מדוע ספר יונה לא מסתיים בפרק ג? הרי לכאורה הושגה מטרת הספר: יונה גורם לאנשי נינוה לחזור בתשובה.

פרק ד

- בפרק ד מתבררת השאלה מדוע ברח יונה לכתחילה. ואמנם, יונה מתייחס ישירות לבריחתו ולנימוקה. ה' מנסה ללמד את יונה דרך השלוחים שלו - הקיקיון, התולעת, ורוח הקדים - את הנהגתו בעולם.
- מדוע חורה ליונה?
  - כיצד מגיב ה' לצערו של יונה?
  - מהו הלקח אותו מלמד ה' את יונה באמצעות מעשה הקיקיון והתולעת?

השליחות השנייה ותגובת יונה

פרק ג, פסוקים א-ד

יונה פרק ג

- וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה שְׁנִית לְאמֹר:
- קוּם לֶךְ אֶל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וְקִרְא אֵלֶיהָ אֵת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר אֵלֶיךָ:
- וַיִּקָּם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוָה כְּדַבַּר ה' וַנִּינְוָה הִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאלֹהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
- וַיַּחַל יוֹנָה לְבֹא בְעִיר מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַנִּינְוָה נִהְפָּקֶת:

השוואה: פרק ג לעומת פרק א - החזרה לנקודת הפתיחה

יונה פרק ג - השליחות והתגובה הראשונה	יונה פרק א - השליחות והתגובה הראשונה
(א) וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה שְׁנִית לְאמֹר:	(א) וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי לְאמֹר:
(ב) קוּם לֶךְ אֶל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וְקִרְא אֵלֶיהָ אֵת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר אֵלֶיךָ:	(ב) קוּם לֶךְ אֶל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וְקִרְא עֲלֶיהָ כִּי עֲלֵתָה רַעְתֶּם לִפְנֵי:
(ג) וַיִּקָּם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוָה כְּדַבַּר ה' וַנִּינְוָה הִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאלֹהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים:	(ג) וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה מִלְּפָנֵי ה' וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה בָּאָה תְּרַשִּׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תְּרַשִּׁישָׁה מִלְּפָנֵי ה':
(ד) וַיַּחַל יוֹנָה לְבֹא בְעִיר מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַנִּינְוָה נִהְפָּקֶת:	

1. השווה ביין שתי השליחויות שנצטווה יונה ובין שתי התגובות של יונה, והשלם את הטבלה שלפניך:
  - א. מצא ארבע הבדלים בכתוב בין תחילת פרק א לתחילת פרק ג.
  - ב. מה המשמעות של כל אחד מההבדלים שמצאת?

משמעות ההבדלים	פרק ג	פרק א

2. יונה מקבל על עצמו את השליחות ואף מבצע אותה. אולם, במבט מעמיק נראה שיונה לא מזדהה עם השליחות ולכן הוא מבצע אותה בצורה המינימליסטית ביותר. הבא שתי ראיות לכך?

רד"ק יונה פרק ג פסוק ד

עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת - רוצה לומר "כְּמִהְפֶּכֶת סָדֶם וְעַמָּרָה" (דברים כט, כב) כי מעשיה היו כמעשיהם.

3. למי מדמה הרד"ק את חטאי נינוה, ומה הביסוס בכתוב לדמיון שהוא מציע?

שאלה למחשבה:

לפי הרד"ק מדובר בחטאים חמורים, האם ממקום כה נורא של מעשים יש תשובה?? האם יש מצב שהחטא הוא כה חמור שכבר אין דרך חזרה, שתשובה כבר לא רלוונטית יותר??

אבן עזרא יונה פרק ג

ויקם - אמר רבי ישועה כי הלכו אנשי הספינה אל נינוה והגידו דבר יונה על כן האמינו.

4. לפי האב"ע, מה משכנע את אנשי נינוה לשמוע בקולו של יונה?

הראב"ע מביא פירוש הקושר בין הפרק הראשון והפרק השלישי של ספר יונה: כלומר, בריחתו של יונה רק חיזקה את מעמדו כנביא והובילה בדיעבד לאמונה גדולה יותר של תושבי נינוה בקריאתו (כל מעשיו של יונה מובילים את האנשים הסובבים אותו לתשובה).

החזרה בתשובה של אנשי נינוה

פרק ג פסוקים ה-י

יונה פרק ג

- (ה) וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי נִינּוּה בְּאֱלֹהֵים וַיִּקְרְאוּ צוֹם וַיִּלְבְּשׁוּ שָׂקִים מִגְדוֹלָם וְעַד קָטָנִים :
- (ו) וַיִּגַע הַדָּבָר אֶל מֶלֶךְ נִינּוּה וַיִּקָּם מִכֶּסֶּאוֹ וַיַּעֲבֵר אֶדְרָתוֹ מֵעָלָיו וַיִּכַּס שָׁק וַיֵּשֶׁב עַל הָאָפֶר :
- (ז) וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינּוּה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַיְגַדְּלוּ לֵאמֹר
הָאֵדָם וְהַבְּהֵמָה הַבֶּקֶר וְהַצֹּאן אֵל יִטְעֲמוּ מֵאוֹמָה אֵל יִרְעוּ וּמִים אֵל יִשְׁתּוּ :
- (ח) וַיִּתְפָּסוּ שָׂקִים הָאֵדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרְאוּ אֶל אֱלֹהֵים בְּחִזְקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הִרְעָה וּמִן הַחֶמֶס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם :
- (ט) מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנָחַם הָאֱלֹהִים וְשָׁב מִחֶרוֹן אָפוֹ וְלֹא נֹאבָד :
- (י) וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדְּרָכָם הִרְעָה וַיִּנְחַם הָאֱלֹהִים עַל הִרְעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה :

אופייה של החזרה בתשובה של אנשי נינוה

תיאור תשובתם של מלך נינוה ואנשי העיר מפורט מאד והוא כולל ילדים ובהמות, וגיוס של העם באופן מלא וקריאה חזקה אל ה'. ניכר כאן כוחו של המלך לגרום לעם לחזור בתשובה. חז"ל חלוקים בשאלה אם תשובת אנשי נינוה הייתה שלימה, אמיתית ועמוקה או חלקית שיטחית וחיצונית :

מסכת תענית פרק ב משנה א	ירושלמי תענית פרק ב דף סה טור ב/ה"א
סדר תעניות כיצד? מוציאים את התיבה לרחובה של עיר, ונותנים אפר מקלה על גבי התיבה, ובראש הנשיא, ובראש אב בית דין וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין: אחינו לא נאמר באנשי נינוה "וירא אלהים את שקם ואת תעניתם" אלא "וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה".	אמר רבי שמעון בן לקיש: תשובה של רמיות עשו אנשי נינוה (השתמשו בתכסיסי רמאות ובמניפולציות רגשיות ע"י שימוש בבעלי החיים הסובלים). "וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם" (יונה ג, ח) - אמר רבי יוחנן מה שהיה בכף ידיהם החזירו, מה שהיה בשידה, תיבה (נסתר מן העין) לא החזירו.
גמרא (טז, ע"ב) מאי "מן החמס אשר בכפיהם"? אמר שמואל אפילו גזל מריש (קורה של עץ) ובנאו בבירה (במגדל) מקעקע כל הבירה ומחזיר מריש לבעליו.	

שים לב, שאלת 5-6 הן שאלות מבגרות חורף תשע"ד

5. עיין בפסוקים ה-י, ובדברי חז"ל במסכת תענית. חז"ל חלוקים בשאלה אם תשובת אנשי נינוה הייתה שלימה, אמיתית ועמוקה או חלקית שיטחית וחיצונית. בסס כל אחת מהדעות של חז"ל על פסוק בכתוב?

הקב"ה מקבל את תשובתם

יונה פרק ג

(י) וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדֶּרֶךְ הָרָעָה וַיִּנְחֵם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה :

6. פסוק זה יש בו כדי להוכיח כי תשובת אנשי נינוה הייתה שלימה, פנימית ואמיתית, וזאת הסיבה שבגללה ה' ניחם על הרעה אשר דיבר לעשות להם. אך לפי הגישה בחז"ל שסבורה כי תשובת אנשי נינוה לא הייתה שלימה אלא חיצונית, הסבר מדוע בכל זאת קיבל ה' את תשובתם. היעזר במקור הבא :

☒ הרב קוק, אורות התשובה הקדמה לספר

התשובה היא תופסת את החלק היותר גדול בתורה ובחיים. עליה בנויות כל התקוות האישיות והציבוריות. היא מצוות ה', שהיא מצד אחד קלה שבקלות, שהרי הרהור תשובה הוא כבר תשובה; ומצד אחד הרי היא קשה שבקשות, שלא יצאה עדיין אל הפועל במלואה בעולם ובחיים.

המילה המנחה 'קרא' ומשמעותה

השימוש בשורש ק.ר.א. בפרק ג:

- ה' מצווה את יונה לקרוא - "קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא עליה".
- ויונה קורא - "ויחל יונה לבוא בעיר מהלך יום אחד ויקרא ויאמר עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת".
- כתוצאה מכך המלך מצווה את עמו לקרוא לאלוהים בחוזקה - "...ויקראו אל אלהים בחזקה".

מעשה טוב מוביל למעשים טובים נוספים.

בפרק א' יונה לא קרא לה' להציל את האוניה, והתוצאה היתה שהמלחים נאלצו לבצע פעולה שסתרה את מצפונם.

מידה כנגד מידה

יונה פרק ג

(י) וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדֶּרֶךְ הָרָעָה וַיִּנְחֵם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה :

7. מצא בכתוב ראייה שה' פעל על פי הכלל של "מידה כנגד מידה".

○ **אנשי נינוה לעומת מלחי האוניה**

8. בספר יונה מתוארות שתי קבוצות של גויים שחזרו בתשובה: (1) מלחי האניה (2) אנשי נינוה. תיאור תהליך החזרה בתשובה של שתי הקבוצות דומה הן מבחינת התוכן והן מבחינת לשון הכתוב. עיין בפרק ג ומצא את הביטויים המקבילים בשני התהליכים.

פרק א - מלחי האניה	פרק ג - אנשי נינוה
וַיְהִי סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֹנִיָּה חֹשֶׁבֶת לְהִשָּׁבֵר... (ד)	עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַיְנַוּוּהָ נְהַפְכֶת... (ד)
וַיִּקְרְאוּ הַמַּלְחִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו (ה)	
וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֵבֶל וַיֹּאמֶר לוֹ... קוּם קָרָא... (ו)	
אוּלַי יִתְעַשֶׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נִאֲבָד... (ו)	
וַיִּקְרְאוּ אֶל ה' וַיֹּאמְרוּ אָנָּה ה'... (ז)	
וַיִּקְרְאוּ הָאֲנָשִׁים יְרָאָה גְדוֹלָה אֶת ה' (ז)	וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי נִינּוּהָ בְּאֱלֹהִים (ה)

9. בספר יונה מתוארות שתי קבוצות של גויים שחזרו בתשובה
 א. בעניין החטא, מה ההבדל בין שתי הקבוצות?
 ב. ציין ארבע נקודות דמיון בין שתי הקבוצות?

☒ **דברי מלך נינוה מזכירים את דברי ירמיהו הנביא**

ירמיהו כו, ג

אוּלַי יִשְׁמְעוּ וְיִשְׁבּוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הַרְעָה וְנִחַמְתִּי אֶל הַרְעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֵיהֶם.

שם עם ישראל לא שמע בקול ה' וכאן תושבי נינוה חוזרים בתשובה. הדימיון בנבואות יכול להסביר את מצוקתו של יונה שקריאתו נענית על ידי נכרים (ואילו קריאת הנביאים לעם ישראל לא נענית).

”וירע אל יונה רעה גדולה”

פרק ד פסוקים א-ה

יונה פרק ד

(א) וירע אל יונה רעה גדולה ויחר לו :

(ב) ויתפלל אל ה' ויאמר אנה ה' הלוא זה דברי עד היותי על אדמתי על כן קדמתי לברח תרשישה
כי ידעתי כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה :

(ג) ועתה ה' קח נא את נפשי ממני כי טוב מותי מחי: ס

(ד) ויאמר ה' הטיב חרה לך :

(ה) ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סכה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה יהיה בעיר :

”וירע אל יונה רעה גדולה ויחר לו” (פסוק א)

הפרק פותח בתחושתו הרעה של יונה. עוצמתה האדירה של תחושת הרעה, בא לידי ביטוי בכך שהפסוק חוזר על כך שלוש פעמים ”(1) וירע אל יונה (2) רעה גדולה (3) ויחר לו”. יונה חש כאב גדול בעקבות הצלחת נבואתו. מצב זה מעורר את השאלה המתבקשת: אם הוא הצליח, אז על מה חרה הנביא כאן? שאלה זו קשורה לשאלה שדנו בה כבר בפרק א': מהי הסיבה שגרמה ליונה לברוח ולסרב למלא את השליחות הנבואית שה' הטיל עליו?

שלושה פירושים: מדוע יונה ברח?

פירוש א: המכילתא, הירושלמי בסנהדרין והרד”ק

מכילתא בא

יונה תבע כבוד הבן - כבודם של ישראל.

ירושלמי, סנהדרין פרק יא, דף ל (וכן מובא ברש”י ובפירוש מהר”י קרא לפרק א', פסוק ג)

אמר רבי יונה: יונה בן אמייתי נביא אמת היה. את מוצא בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא ”קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני”, אמר יונה יודע אני שהגויים קרובי תשובה הן והריני הולך ומתנבא עליהם והם עושין תשובה והקב”ה בא ופורע משונאיהן של ישראל (כלומר מעניש את עם ישראל), ומה עלי לעשות לברוח - ”ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה'”.

רד”ק יונה א, ג

...והיה ממאן ללכת בזה השליחות, כי אמר יונה, הגויים קרובים לתשובה הם, ואם אלך אליהם בשליחות האל יתברך, ישובו מדרכיהם הרעים ויחייבו ישראל - בזה שאני והנביאים אחרים הולכים אליהם תמיד בשליחות האל יתברך, ואינם שבים מדרכם הרעה, לפיכך היה ממאן ללכת בשליחות זה.

10. לפי המכילתא, הירושלמי בסנהדרין ודברי הרד”ק, מהי הסיבה שגרמה ליונה לברוח ולא למלא את השליחות הנבואית שה' הטיל עליו?

פירוש ב: האברבנאל

אברבנאל יונה א, ב-ג

ומפני זה רצה הקב"ה ליישר את נינוה... כדי שיהיו מעותדים ונכונים למועדי רגל לישראל (להעניש את ישראל שחטאו). והנה יונה הבין אמיתת העניין הזה ולכן גמר בלבו שלא ללכת בנינוה... כי איך תהיה הליכתו סיבה להציל את בני אשור ולהכרית את בני ישראל! ואיככה יוכל ויראה הרעה אשר ימצא את עמו?!

11. לפי האברבנאל. מהי הסיבה שגרמה ליונה לברוח ולא למלא את השליחות הנבואית שה' הטיל עליו?

12. לאיזה מבין שני הפירושים שלמדנו מסייעים הפסוקים הבאים:

ספר מלכים ב, פרק ט"ו, פסוקים יט-כ ופסוק כט; פרק י"ז, פסוקים ג-ו; פרק י"ח, פסוקים יג-טז; ישעיהו פרק ה', פסוקים כו-ל; פרק ז', פסוקים יז-כה; פרק ח', פסוקים א-ח; פרק י', מפסוק ה.

13. למרות ההבדל בין שני הפירושים שלמדנו, מה נקודה המשותפת לשניהם (רמז: יחסו של יונה לישראל)?

פירוש ג: ע"פ ירושלמי במסכת מכות

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מכות פרק ב

שאלו לחכמה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: "חטאים תִּרְדְּף רְעָה" (משלי יג, כא).

שאלו לנבואה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: "הַנְּפֹשׁ הַחַטָּאת הִיא תָמוּת" (יחזקאל יח, ד).

שאלו לקב"ה: חוטא מהו עונשו? אמר להם: יעשו תשובה ויתכפר לו. היינו דכתיב "טוב וְיִשֶׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֵה חַטָּאִים בְּדִרְדָּף" (תהילים, כח, ח) יורה לחטאים דרך לעשות תשובה.

14. לאור דברי הירושלמי במסכת מכות, הצע פירוש שלישי, מדוע יונה ברח וניסה לסרב מלמלא את שליחתו הנבואית שה' הטיל עליו, ומדוע לאחר שהוא הצליח במשימתו הדבר כל כך חרה לו? (שתי אפשרויות)

שתי ראיות מן הכתוב לפירוש ג

יונה פרק ד

(א) וַיִּרַע אֶל יוֹנָה רְעָה גְדוֹלָה וַיַּחַר לוֹ:

(ב) וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' הֲלוֹא זֶה דְּבָרִי עַד הַיּוֹתִי עַל אֲדָמְתִי עַל כֵּן קִדְמְתִי לְבָרַח תִּרְשִׁישָׁה

כִּי יִדְעֵתִי כִּי אַתָּה אֵל חַנוּן וְרַחוּם אֲרֹךְ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד וְנָחֵם עַל הַרְעָה:

(ג) וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמָּנִי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ס

15. עיין ביונה פרק ג' פסוקים א-ג והבא ראיה לפירוש השלישי?

שמות פרק לד ד-ז	יונה פרק ד פסוקים א-ג
<p>וַיַּעַל (משה) אֶל הַר סִינַי כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: וַיַּעֲבֵר ה' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְרַחוּם אָרְךָ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֵמֶת: נָצַר חֶסֶד לְאֲלֹפִים נִשְׂא עֹן וְפָשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְּה...</p>	<p>וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' הֲלוֹא זֶה דְבָרִי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדְמָתִי לְבָרַח תִּרְשִׁישָׁה כִּי יִדְעָתִי כִּי אֶתָּה אֵל חַנוּן וְרַחוּם אָרְךָ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הַרְעָה: וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ס</p>

16. השווה בין תיאור מידותיו של הקב"ה לפי יונה לבין תיאור מידותיו של הקב"ה כפי שה' מציג אותם בספר שמות, והבא ראיה מהשוואה זו לפירוש השלישי.

17. כיצד שמו של "יונה בן אמיטי" יש בו כדי לרמוז למחלוקת בין יונה לבין הקב"ה, בנושא התשובה והרחמים?

סיכום

18. מה ההבדל העקרוני בין שני הפירושים הראשונים לבין הפירוש השלישי? ומה הנפקא מינה ביניהם?

“אתה חסת על הקיקיון”

פרק ד, פסוקים א-יא

יונה פרק ד

(א) וַיֵּרַע אֶל יוֹנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיִּחַר לוֹ :

(ב) וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' הֲלוֹא זֶה דְּבָרֵי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לְבָרֵךְ תַּרְשִׁישָׁה

כִּי יִדְעַתִּי כִּי אַתָּה אֵל חַנוּן וְרַחוּם אַרְבָּּ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְנֶחֱם עַל הַרְעָה :

(ג) וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי : ט

(ד) וַיֹּאמֶר ה' הֲהִיטֵב חָרָה לָךְ :

(ה) וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לָעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שֵׁם סֶכָה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בְּצַל עֵד אֲשֶׁר יִרְאֶה מֵה יְהִיָּה בְּעִיר :

(ו) וַיִּמָּן ה' אֱלֹהִים קִיקִיּוֹן וַיַּעַל מֵעַל לַיּוֹנָה לְהִיּוֹת צַל עַל רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרְעָתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל הַקִּיקִיּוֹן שֶׁמָּחָה גְדוֹלָה :

(ז) וַיִּמָּן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בְּעֵלוֹת הַשַּׁחַר לְמַחֲרַת וַתֵּף אֶת הַקִּיקִיּוֹן וַיִּיבֹשׁ :

(ח) וַיְהִי כַּזֶּרֶם הַשָּׁמֶשׁ וַיִּמָּן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרִּישִׁית וַתֵּף הַשָּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֵּף

וַיִּשְׁאֵל אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי :

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יוֹנָה הֲהִיטֵב חָרָה לָךְ עַל הַקִּיקִיּוֹן וַיֹּאמֶר הִיטֵב חָרָה לִי עַד מוֹת :

(י) וַיֹּאמֶר ה' אַתָּה חֹסֵף עַל הַקִּיקִיּוֹן אֲשֶׁר לֹא עֲמַלְתָּ בוֹ וְלֹא גִדַּלְתּוֹ שָׁבוֹן לִילָה הִנֵּה וּבֹן לִילָה אֲבָד :

(יא) וְאַנִּי לֹא אָחוּס עַל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשְׁתֵּים עֹשְׂרֵה רַבּוֹ אָדָם

אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יָמֵינוֹ לְשִׁמְאָלוֹ וּבִהְמָה רַבָּה :

פעמיים יונה מבקש למות בפרק ד

19. בפרק ד ישנם ביטויים שחוזרים על עצמם פעמים:

“ועתה ה' קח נא את נפשי ממני כי טוב מותי מחיי : ”...וישאַל אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי.

וַיֹּאמֶר ה' הֲהִיטֵב חָרָה לָךְ" (ג-ד) | וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יוֹנָה הֲהִיטֵב חָרָה לָךְ" (ח-ט)

א. מה הסיבה, בכל פעם, שבגללה יונה חורה לו, עד כדי כך שהוא רוצה למות?

ב. מה הלקח שה' רצה ללמד את יונה, על ידי כך שהוביל את יונה לחזור על אותם ביטויים בפעם השנייה?

שאלות מאתגרות

- למה יונה כל כך רוצה למות בפעם הראשונה?
- למה לאחר שיונה ביצע את משימתו הוא מתמקם בסוכה לידי העיר?
- למה לאחר שהקיקיון יבש, יונה מתעקש להישאר במקום המסוכן, מקום שמביא אותו למצב של התייבשות עד שהוא מבקש בפעם השנייה למות? מדוע הוא אינו הולך משם ומציל את עצמו?

”ההיטב חרה לך” (פסוק ד)

בפסוק ג יונה טוען טענה חריפה נגד ה' "כי ידעתי כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה". ה' אינו עונה ליונה באופן ישיר על טענתו, ה' אינו מסביר לו באופן ישיר את הנהגתו, אלא ה' בוחר לענות ליונה דרך אירוע שיונה יחוה - "מעשה הקיקיון", מעשה שהוא תחילת התשובה והתוכחה ליונה: "רוצה לומר עוד אראך אות שאינו מן הדין שיחרה לך על שליחתי לשבים" (רד"ק) הכתוב מספר לנו כיצד הכין לו יונה מקום - סוכה לשבת תחתיה בצל לראות מה יעלה בגורלה של העיר, והוא לא ידע כי מן הסוכה הזאת מתחיל ה' להכין לו תשובה ותוכחה ומוסר השכל נגד טענותיו (הרב בכרך עמ' 61).

מדוע ה' מביא להתייבשותם של הקיקיון ושל יונה?

לקח הקיקיון בקל וחומר	
אתה חסֵת על הקיקיון	ואני לא אחוס על נינה העיר הגדולה
אשר לא עמלת בו ולא גדלתו	אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבן אדם...
שבן לילה היה ובו לילה אבד	

20. עיין ב"לקח הקיקיון בקל וחומר?" שאומר ה' ליונה והסבר על פיו:

א. מדוע ה' מביא להתייבשותם של הקיקיון ושל יונה?

ב. מהו המסר והלקח שה' ניסה ללמד את יונה מההתייבשות של הקיקיון ושל יונה?

○ **”וימן ה'” - שליחיו של הקב"ה**

21. ארבע פעמים חוזר בספר יונה הביטוי "וימן ה'", פירוש המילה "וימן" - זימן.

מי הם הארבעה שעליהם נאמר בספר יונה "וימן ה'" (פרט וצטט), מה מאפיין אותם, ומה תפקידם?